

ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВОДЖЕННЮ

стандарти Європейського комітету
з питань запобігання катуванням та практика
Європейського суду з прав людини

Дмитро Ягунов

адвокат, д. пол. н., к. н. держ. упр.,

доцент, MCCs in Criminal Justice

d.yagunov@gmail.com

www.youtube.com/@prisonissues

EBERHARD KARLS
UNIVERSITÄT
TÜBINGEN

Дмитро Ягунов
адвокат

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

ОСНОВОПОЛОЖНІ ГАРАНТІЇ ПРОТИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

- **Право на повідомлення родича або іншої третьої особи про затримання**

- **Право на доступ до адвоката**

- **Право на доступ до лікаря**

ПРАВОВА ПРИРОДА ГАРАНТІЙ ДОСТУП ДО АДВОКАТА ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ

Гарантія
справедливого
судового розгляду

Основний запобіжник
проти жорстокого
поводження

ОСНОВОПОЛОЖНІ ГАРАНТІЇ ПРОТИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

ПОЧАТОК РЕАЛІЗАЦІЇ

- із самого моменту затримання
- початок затримання – це момент, коли особа була зобов'язана перебувати під владою офіцера поліції

ОСНОВОПОЛОЖНІ ГАРАНТІЇ ПРОТИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

КОЛО ОСІБ

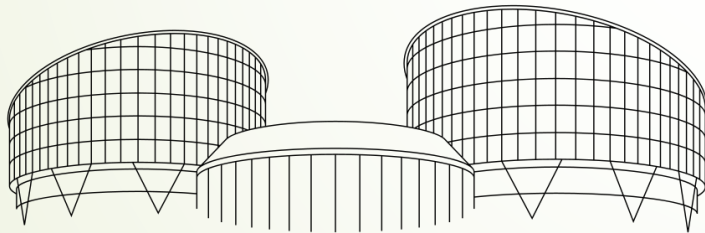

- особи, затримані за вчинення кримінального правопорушення
- особи, затримані за вчинення адміністративного правопорушення
- особи, які хто зобов'язані залишатися в поліції з інших причин (свідок або особа, викликана для впізнання)

- **Медичний огляд разом із правом доступу до адвоката та правом повідомити третю сторону про затримання є основоположними запобіжними механізмами проти жорстокого поводження із затриманими особами і повинні застосовуватися від самого початку позбавлення свободи.**

«Teslenko v. Ukraine», п. 89

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ІНФОРМУВАННЯ ПРО ПРАВА

- Усі затримані поліцією особи мають бути повністю проінформовані про їхні основні права з самого початку позбавлення волі (тобто з моменту, коли вони зобов'язані залишатися в поліції).
- Це має забезпечуватися наданням чіткої усної інформації з самого початку (після прибуття до приміщення поліції) і доповнюватися за першої ж можливості наданням **письмової форми**, в якій чітко та ясно викладені права затриманої особи.
- Ця форма повинна бути доступною на відповідному **діапазоні мов**.

РЕЄСТРАЦІЯ В ПОЛІЦІЇ

- Кожного разу, коли особу доставляють або викликають до поліцейської установи *(незалежно від причини)*, її присутність завжди належним чином реєструється.
- **Зокрема, у протоколі має бути зазначено:**
 - *хто був доставлений (викликаний)*
 - *ким*
 - *за чиїм наказом*
 - *в який час*
 - *з якої причини*
 - *в якій якості (підозрюваний, свідок тощо)*
 - *кому було передано відповідну особу*
 - *коли особа залишила приміщення поліції*

ФІКСАЦІЯ ВІДПОВІДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДОТРИМАННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ГАРАНТІЙ ПРОТИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

**ПОВИННА ЗДІЙСНЮВАТИСЯ ФІКСАЦІЯ
ВІДПОВІДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДОТРИМАННЯ
ОСНОВОПОЛОЖНИХ ГАРАНТІЙ ПРОТИ
ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ:**

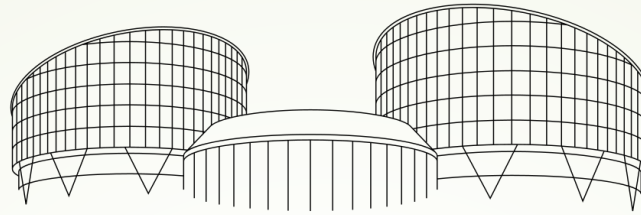
- коли особі було роз'яснено її права
- коли про її затримання було повідомлено третю особу
- коли вона мала контакти з адвокатом, лікарем або представником консульської установи

ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ

- Під час затримання не можна застосовувати більше сили, ніж це суворо необхідно.
- Після того, як затриманих осіб взято під контроль, завдання їм ударів не може бути виправдано жодним чином.
- Офіцери поліції повинні бути навчені запобіганню та мінімізації застосування сили під час здійснення затримання.
- У випадках, коли застосування сили стає необхідним, офіцери поліції повинні вміти застосовувати професійні методи, які максимально знижують будь-який ризик заподіяння шкоди особам, яких вони намагаються затримати.

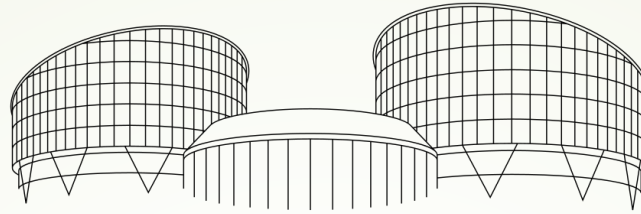

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

► **Стаття 3 Конвенції не забороняє застосування фізичної сили з метою затримання. Але така сила може застосовуватися лише за необхідності та не повинна бути надмірною.**

«Altay v. Turkey», п. 54; «Egmez v. Cyprus», п. 77; «Gordiyenko v. Ukraine», п. 98; «Günaydın v. Turkey», п.п. 30-32; «Gutsanovi v. Bulgaria», п. 125; «Hulki Güneş v. Turkey», п. 70; «Ivan Vasilev v. Bulgaria», п. 63; «Klaas v. Germany», п. 30; «Krastanov v. Bulgaria», п.п. 52-53; «Mikiashvili v. Georgia», п. 70; «Rehbock v. Slovenia», п.п. 68-78; «Spinov v. Ukraine», п. 51; «Wiktorko v. Poland», п. 47

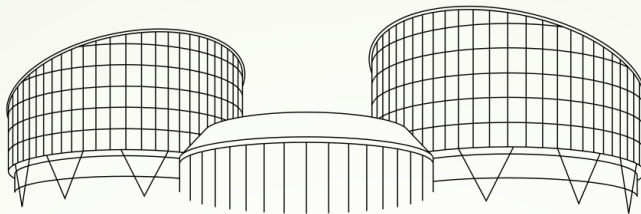

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

- **Будь-яке застосування фізичної сили представниками держави щодо особи, яке не є суворо необхідним з огляду на її поведінку, принижує її людську гідність, а тому становить порушення прав, гарантованих статтею 3 Конвенції про захист прав людини.**

«Rachwalski and Ferenc v. Poland», п. 59; «Gutsanovi v. Bulgaria», п. 125

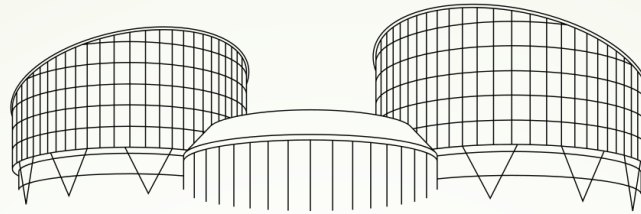

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

- **З огляду на це важливо, наприклад, знати, чи є підстави думати, що зацікавлена особа чинитиме опір арешту або намагатиметься втекти, завдати поранень або шкоди або ж знищити докази.**

«Gutsanovi v. Bulgaria», п. 125; «Raninen v. Finland», п. 56

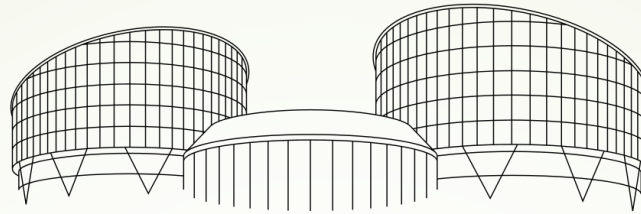

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

- Коли поліція або інші агенти Держави при протистоянні кому-небудь вдаються до застосування фізичної сили, яка не була абсолютно необхідною внаслідок власних дій такої особи, це принижує людську гідність та є порушенням права, захищеного статтею 3 Конвенції про захист прав людини.

«Kapustyak v. Ukraine», п. 57; «Kor v. Turkey», п. 27; «Timtik v. Turkey», п. 47

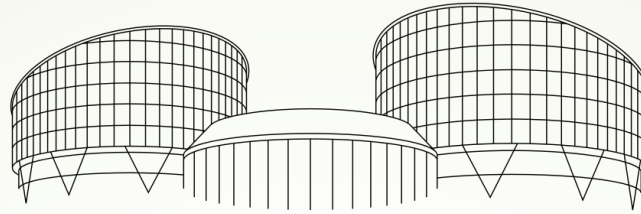

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

- **Застосування засобів стримування, як правило, не порушує питання за статтею 3 Конвенції, якщо такий захід вживається у зв'язку із законним позбавленням свободи без застосування сили при затриманні та без його публічної демонстрації, які б перевищували межі, що обґрунтовано вважаються необхідними. У зв'язку з цим важливо враховувати, наприклад, чи існує небезпека того, що зазначена особа може втекти або завдати тілесних ушкоджень чи будь-яку іншу шкоду.**

«Lutsenko v. Ukraine (№ 2)», п. 168; «Öcalan v. Turkey» [GC], п. 182

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

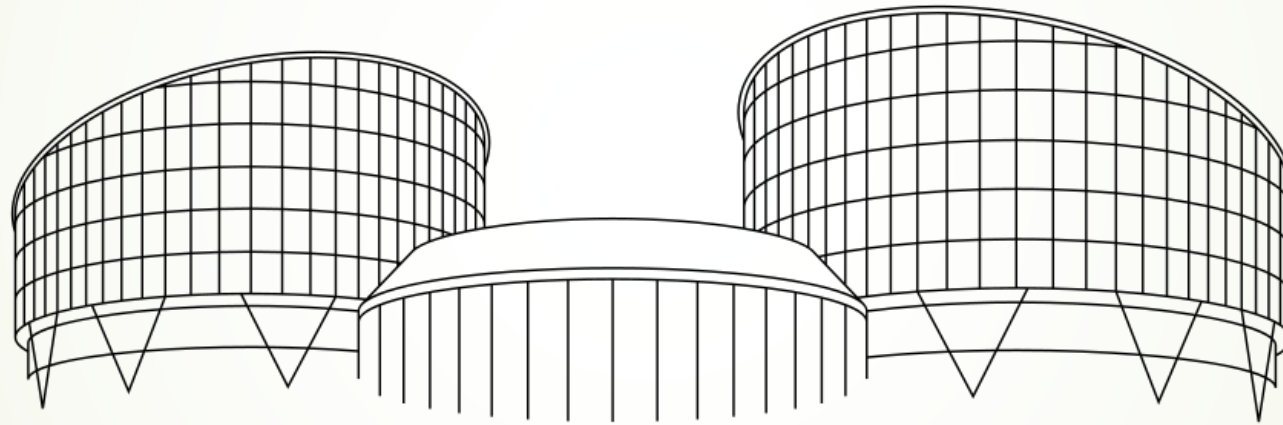
- У своїй практиці Суд неодноразово вказував на те, що стосовно особи, яка позбавлена свободи, або взагалі, якій протистоять працівники органів правопорядку, будь-яке застосування фізичної сили, яке не було викликано суворою необхідністю внаслідок власної поведінки особи, принижує людську гідність та є порушенням права, гарантованого статтею 3 Конвенції.

«Mete and Others v. Turkey», п. 106; «El-Masri v. the FYRM» [GC], п. 207; «Bouyis v. Belgium» [GC], п. 101; «Pomilyayko v. Ukraine», п. 50; «Ribitsch v. Austria», п. 38

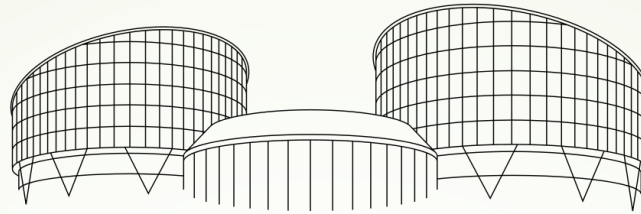

ПРЕЗУМПЦІЯ ДОБРОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИ ДО ЗАТРИМАННЯ

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

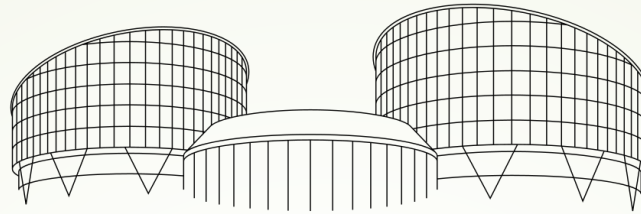

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

- **Національні органи несуть відповідальність за тілесні ушкодження, якщо не доведуть того, що заявник був травмований до взяття його під варту, або не пояснюють походження його травм.**

«Teslenko v. Ukraine», п. 89

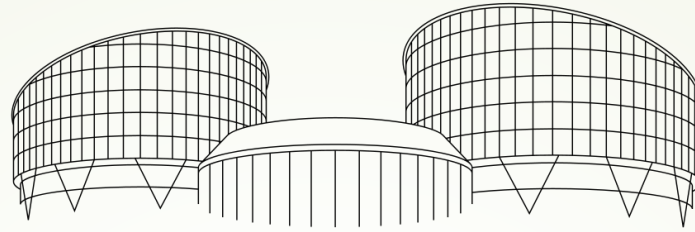

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

- **Якщо встановлено, що особа потрапила під поліційну варту при доброму здоров'ї, але під час звільнення має тілесні ушкодження, на Державу покладається обов'язок надати правдоподібне пояснення причин виникнення таких ушкоджень.**

«Süleyman Demir and Hasan Demir v. Turkey», п. 39; «Lopatin and Medvedskiy v. Ukraine», п. 53; «Bekos and Koutropoulos v. Greece», п. 47; «Zhebrailova and Others v. Russia», п. 54; «Tomasi v. France», п.п. 108-111; «Selmouni v. France» [GC], п. 87; «Bazorkina v. Russia», п. 104; «Bilyy v. Ukraine», п. 65; «Kirpichenko v. Ukraine», п. 71; «Kobets v. Ukraine», п. 45; «Korobov v. Ukraine», п. 68; «Kovalchuk v. Ukraine», п. 59; «Menesheva v. Russia», п. 52; «Mikiashvili v. Georgia», п. 69; «Ogorodnik v. Ukraine», п. 80; «Ribitsch v. Austria», п. 34; «Zelenin v. Russia», п. 39

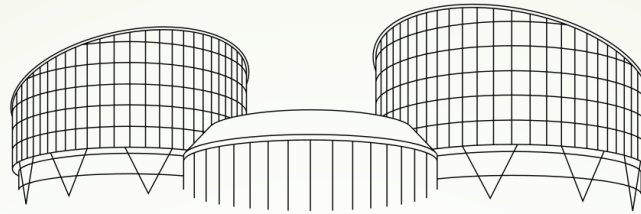

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

- Якщо якась особа дістає тілесні ушкодження під час перебування під вартою, коли вона повністю під контролем поліцейських, будь-яке ушкодження, отримане упродовж цього періоду, стає серйозним непрямым доказом.

«Bursuc v. Romania», п. 80; «Salman v. Turkey», п.п. 97-100

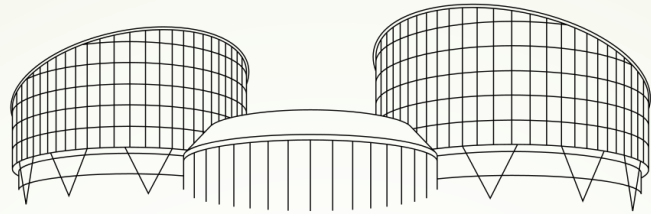

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

- **Уряд повинен надати розумне пояснення стосовно походження цих ушкоджень і навести докази на підтвердження фактів, які ставлять під сумнів заяву потерпілого, особливо в тому разі, коли ці твердження підкріплюються медичними довідками.**

«Selmouni v. France» [GC], п. 87; «Mehmet Eren v. Turkey», п. 34; «Berktaş v. Turkey», п. 167; «Altay v. Turkey», п. 50

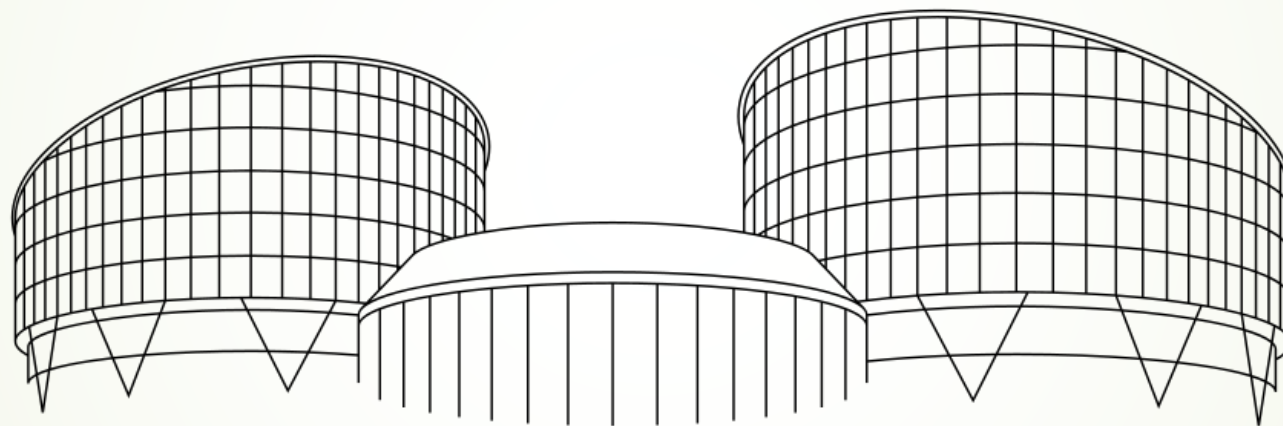
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

- У разі якщо національні органи не провели медичного огляду до взяття заявника під варту, Уряд не може посилатись на це у своєму захисті та стверджувати, що ушкодження, про які йдеться, передували взяттю заявника під варту в міліції.

«Korobov v. Ukraine», п. 68; «Teslenko v. Ukraine», п. 89; «Turkan v. Turkey», п. 43

«ВИХОВНІ» ЛЯПАСИ

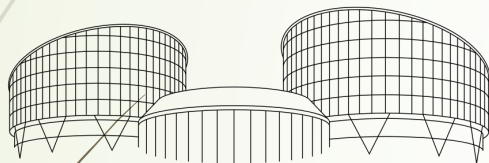
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Bouyid v. Belgium

Application № 23380/09
28 September 2015

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Bouyid v. Belgium

- Може бути цілком достатнім, щоби потерпілий відчув приниження *у своїх власних очах*, для того, щоби поводження було визнано таким, що принижує гідність, у розумінні статті 3 Конвенції.
- ійсно, немає сумнівів в тому, що *навіть один не спланований заздалегідь ляпас*, який не потягнув якихось серйозних чи довготривалих наслідків для особи, якій він був завданий, може бути сприйнятий цією особою як такий, що її принижує (Para 105).

Bouyid v. Belgium

- Це особливо стосується випадків, коли такий ляпас завдається офіцером органу правопорядку особі, яка знаходиться під його контролем, тому що він відверто демонструє *вищість свого статусу* щодо затриманого.
- Той факт, що потерпілі знають, що ця дія є незаконною й становить порушення моралі та професійної етики з боку вказаних посадовців та є неприпустимою, може викликати у них ще більше почуття свавільного поводження, несправедливості й безпорадності (Para 106).

Bouyid v. Belgium

- ➔ Більше того, всі особи, які знаходяться під контролем органу правопорядку (у тому числі особи, які утримуються під вартою в поліції або просто доставлені чи викликані до поліції для перевірки їх особи або допиту) перебувають в *уразливому становищі*.
- ➔ Тому на органах влади лежить обов'язок їх захищати. Приниженням такої особи через завдання офіцером ляпасу означає, що офіцер *зневажає свій обов'язок* (Para 107).

Bouyid v. Belgium

- Той факт, що ляпас може завдаватись спонтанно офіцером, який роздратований неввічливою чи провокативною поведінкою з боку потерпілого, не має значення, адже у демократичному суспільстві неналежне поводження ніколи не є адекватною відповіддю на проблеми, з якими стикаються органи влади.
- Поліція не повинна «вчиняти, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання» (Європейський кодекс поліцейської етики, пункт 36).
- Більше того, стаття 3 Конвенції покладає на Держави позитивне зобов'язання проводити навчання для офіцерів органів правопорядку таким чином, щоб у своїй професійній діяльності вони виявляли високий рівень компетентності з тим, щоби жодна особа не була піддана катуванню чи поводженню (Para 108).

Bouyid v. Belgium

- Звідси випливає висновок: ляпас, завданий офіцерами поліції кожному із заявників, які перебували під їхнім контролем у відділі поліції, не був застосуванням фізичної сили, яка була однозначно зумовлена їхньою поведінкою, а тому в силу цього принижував їхню гідність.
- Водночас, беручи до уваги, що заявники посилалися лише на незначні тілесні ушкодження та не засвідчили, що зазнали серйозних фізичних чи психічних страждань, розглядуване поведження не може бути оцінене як нелюдське поведження чи тим більше як катування.
- Тому у справі «*Bouyid*» мало місце поведження, що принижувало гідність, а відтак було допущено порушення матеріального аспекту статті 3 Конвенції щодо кожного із заявників (Para 111-113).

ДОСТУП ДО АДВОКАТА ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВОДЖЕННЮ

- Доступ до адвоката є однією з основоположних гарантій проти жорстокого поводження.
- Існування такої можливості має стримуючий вплив на тих, хто схильний до жорстокого поводження щодо затриманих.
- Адвокат є саме тією особою, що може вжити відповідних заходів у разі, якщо жорстоке поводження дійсно має місце.
- Ризик залякування та фізичного жорстокого поводження є найвищим одразу після затримання, а тому право доступу до адвоката має бути гарантовано від самого початку затримання.

ДОСТУП ДО АДВОКАТА ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВОДЖЕННЮ

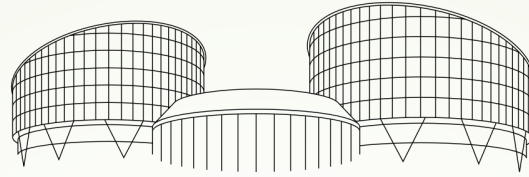
- Право на доступ до адвоката має застосовуватися з моменту затримання незалежно від конкретного правового статусу особи, а точніше, здійснення цього права не повинно залежати від офіційного оголошення особи «підозрюваним».
- У багатьох правових системах в Європі особи можуть бути зобов'язані приходити до правоохоронних органів – і залишатися там – упродовж певного періоду як «свідки» або для «надання інформації». Ці особи також можуть піддаватися ризику жорстокого поводження.

ПІДОЗРЮВАНІ В АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА ДРІБНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕННЯХ

- Комітет уже неодноразово стикався з такою практикою, коли осіб, які у дійсності підозрювались у скоєнні злочину, формально утримували у зв'язку з **адміністративним правопорушенням** для того, щоб уникнути застосування гарантій, які застосовуються до осіб, що підозрюються у скоєнні злочину.

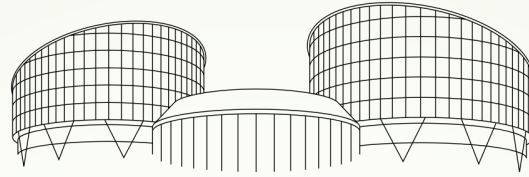

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

➡ **Навіть адміністративне розслідування може тягнути за собою «кримінальне обвинувачення» з урахуванням автономного тлумачення цього поняття.**

«Saunders v. the UK», п. 67

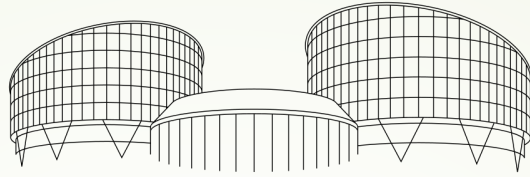

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

- В силу серйозності санкції, адміністративне провадження на кшталт того, яке було спрямоване проти заявниці в цій справі, слід вважати «кримінальним» для цілей Конвенції та протоколів до неї, а тому воно повинно залучати весь спектр гарантій статті 6 Конвенції та, відповідно, статті 2 Протоколу № 7. Уряд це не заперечував.

«Mikhaylova v. Ukraine», п. 46

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

- Заявницю було визнано винною у вчиненні дрібної крадіжки. Відповідно до ч. 1 ст. 51 КУпАП, за таке правопорушення передбачалось стягнення у вигляді штрафу або виправних робіт.
- З огляду на загальний характер законодавчого положення, яке порушила заявниця, а також профілактичну та каральну мету стягнень, передбачених цим положенням, Суд вважає, що провадження, про яке йдеться, є **кримінальним** для цілей застосування Конвенції.
- Той факт, що стягнення, застосоване до заявниці національним судом, – штраф, – було згодом замінено на зауваження, що не може позбавити правопорушення, про яке йдеться, притаманного йому **кримінального характеру**.

«Luchaninova v. Ukraine», п. 39

ПІДОЗРЮВАНІ В АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА ДРІБНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕННЯХ

- ➔ Виключення певних категорій правопорушень зі сфери застосування права на доступ до адвоката неминуче призводить до ризику розвитку такого роду лазівок.

ПІДОЗРЮВАНІ В АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА ДРІБНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕННЯХ

- Право на доступ до адвоката повинно застосовуватися незалежно від тяжкості злочину, в скоєнні якого підозрюється затримана особа.
- Дійсно, особи, які підозрюються в скоєнні особливо тяжких злочинів більш ніж інші ризикують піддатися жорсткому поводженню і, отже, більш ніж інші потребують доступу до адвоката.

ПІДОЗРЮВАНІ В АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА ДРІБНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕННЯХ

- Комітет виступає проти заходів, які передбачають систематичну відмову упродовж визначеного періоду в доступі до адвоката для затриманих осіб, які підозрюються у вчиненні певних категорій злочинів (наприклад, терористичних злочинів).
- Питання про те, чи є обмеження права на доступ до адвоката виправданим, має оцінюватися у кожному конкретному випадку, а не визначатися категорією злочинів.

ПРАВО ЗУСТРІТИСЯ З АДВОКАТОМ ТА СПІЛКУВАТИСЯ ВІЧ-НА-ВІЧ

- Право на доступ до адвоката під час утримання в поліції має охоплювати право зустрітися з ним та спілкуватися віч-на-віч.
- Саме якщо розглядати це як гарантію проти жорстокого поводження (на відміну від засобів, що забезпечують справедливий судовий розгляд), дуже важливо, щоб адвокат був фізично присутнім біля затриманої особи.
- Тільки це надає можливість точно оцінити її фізичний і психологічний стан.

ПРАВО ЗУСТРІТИСЯ З АДВОКАТОМ ТА СПІЛКУВАТИСЯ ВІЧ-НА-ВІЧ

➤ Крім того, якщо зустріч з адвокатом не проходить у приватному порядку, затримана особа може побоюватися розповідати, яким чином з нею поводяться.

➤ Допустивши, що, як виняток, інтереси особи може захищати не обраний нею адвокат, а замість нього інший адвокат, обраний відповідно до узгодженої заздалегідь процедури, Комітет не вбачає жодної необхідності відступати від принципу конфіденційності зустрічей між адвокатом і зацікавленою особою.

ПРАВО ЗУСТРІТИСЯ З АДВОКАТОМ ТА СПІЛКУВАТИСЯ ВІЧ-НА-ВІЧ

- Право на доступ до адвоката повинно також охоплювати право на присутність адвоката під час допиту, а також можливість для адвоката брати участь у допиті затриманого.
- Це не повинно ані заважати поліції відразу ж починати допитувати затриману особу, яка скористалася своїм правом на доступ до адвоката, ще до прибуття адвоката, якщо цього вимагає крайня терміновість справи, що розглядається, ані виключати можливість замінити адвоката, який перешкоджає належному проведенню допиту.
- Разом з тим, у разі виникнення такої ситуації, поліція згодом повинна відповідати за свої дії.

ОПЛАТА ПРАЦІ АДВОКАТА

- ➔ Для того, щоб право на доступ до адвоката під час затримання ефективно забезпечувалося на практиці, необхідно передбачити відповідну процедуру для осіб, які не мають фінансової змоги оплатити послуги адвоката

ДОСТУП ДО АДВОКАТА ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВОДЖЕННЮ

ДОПОВІДІ КОМІТЕТУ ЩОДО ОКРЕМИХ КРАЇН

МОЛДОВА

- Комітет знову закликає владу Молдови внести зміни до КПК щодо права на доступ до адвоката з тим, щоб це право гарантувалося з *самого початку затримання*.
- Слід вжити практичних заходів для забезпечення того, щоб затримані особи могли ефективно користуватися правом на доступ до адвоката з моменту, коли вони зобов'язані залишатися у поліції (включаючи можливість адвоката мати конфіденційне побачення з клієнтом та бути присутнім під час допиту).

Visit to Moldova carried out from 28 January to 7 February 2020, Para 24, P. 17.

МОЛДОВА

- Неповнолітні не повинні допитуватися за відсутності адвоката та іншої дорослої особи, якій вони довіряють.
- Комітет сподівається, що влада Молдови реалізує відповідні заходи – у співпраці з Національною радою з питань правничої допомоги – для забезпечення того, щоб затримані особи мали ефективний доступ до безоплатної правничої допомоги.

Visit to Moldova carried out from 28 January to 7 February 2020, Para 24, P. 17.

ПОЛЬЩА

- Комітет рекомендує вжити заходів для забезпечення того, щоб особи, затримані поліцією: 1) з самого початку затримання мали право на доступ до адвоката; 2) негайно інформувалися про право на доступ до адвоката.
- Комітет закликає владу Польщі розробити повноцінну та належним чином фінансовану систему правничої допомоги особам, які перебувають під вартою в поліції та не мають можливості оплатити послуги адвоката, яка б застосовувалася з самого початку затримання.

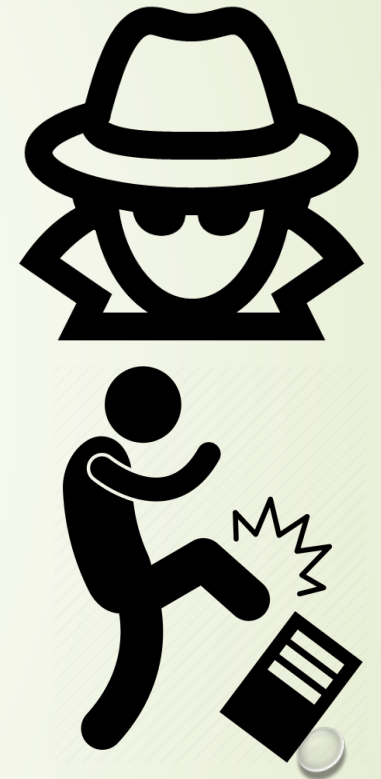
Visit to Poland carried out from 30 June to 12 July 1996, Para 51, P. 24; Visit to Poland carried out from 11 to 22 May 2017, Para 24, P. 17; Visit to Poland carried out from 5 to 17 June 2013, Para 27, P. 16.

ПОЛЬЩА

- Делегація знову почула багато тверджень, згідно з якими, навіть у тих рідкісних випадках, коли затримані особи зустрічалися зі своїм адвокатом, перебуваючи під вартою у поліції, такі зустрічі систематично відбувалися за присутності працівника поліції.
- **Це є абсолютно неприйнятним.**

Report on the visit to Poland carried out by the CPT from 5 to 17 June 2013, Para 29, P. 17.

ПОЛЬЩА

- Право на доступ до адвоката має включати право на зустріч з ним, причому *наодинці*.
- Якщо розглядати це право як *гарантію проти жорстокого поводження* (на відміну від засобу забезпечення справедливого судового розгляду), очевидно, що важливо, щоб адвокат перебував за *безпосередньої* фізичної присутності затриманої особи.
- Це єдиний спосіб зробити *точну оцінку* фізичного та психологічного стану затриманої особи. Якщо зустріч з адвокатом відбувається не наодинці, затримана особа може не відчувати себе вільно, щоб розповісти про те, як з нею поведуться.

ПОЛЬЩА

- Комітет закликає владу Польщі негайно вжити заходів для того, щоб право на доступ до адвоката було ефективно гарантовано всім особам, які перебувають під вартою в поліції, з самого початку їх затримання, відповідно до Директив ЄС.
- Комітет закликає владу Польщі забезпечити, щоб особи, затримані поліцією, могли в усіх випадках скористатися своїм правом поговорити з адвокатом *наодинці*.

Directive (EU) 2016/1919 on legal aid for suspects and accused persons in criminal proceedings and for requested persons in European arrest warrant proceedings; Visit to Poland carried out from 9 to 16 September 2020, Para 22, P. 12; Visit to Poland carried out from 11 to 22 May 2017, Para 26, P. 18.

ПОЛЬЩА

- ➔ Делегацію вразила одна **особливо негативна практика**, а саме те, що новоприбулі ув'язнені (навіть ті, щодо яких уповноважений прокурор схвалив призначення захисника) майже систематично позбавлялися можливості зв'язатися зі своїм адвокатом (особисто чи по телефону) упродовж початкового періоду попереднього ув'язнення, через те, що кожен такий контакт мав бути санкціонований прокурором.
- ➔ Виникла парадоксальна й дещо абсурдна ситуація, коли ув'язнені формально отримували безоплатну правничу допомогу, але фактично її отримати не могли.
- ➔ **Такий стан справ є неприйнятним**

Visit to Poland carried out from 9 to 16 September 2020, Para 23, P. 13.

КІПР

- Комітет неодноразово наголошував на важливості, яку він надає праву затриманих осіб мати доступ до адвоката з *самого початку затримання*.
- Комітет рекомендує вжити заходів для того, щоб: 1) усі особи, затримані поліцією, мали право на доступ до незалежного адвоката з самого початку затримання; 2) право на доступ до адвоката включало право на контакт і право на відвідування ним клієнта (в обох випадках в умовах, що гарантують конфіденційність спілкування), а також, в принципі, право зацікавленої особи на присутність адвоката під час допиту.
- Результати кожного медичного огляду, а також будь-які відповідні заяви затриманого та висновки лікаря мають фіксуватися лікарем у письмовій формі та мають бути доступними для затриманого та його адвоката.

Visit to Cyprus carried out from 8 to 17 December 2004, Para 31, P. 16; Visit to Cyprus carried out from 23 September to 1 October 2013, Para 17, P. 12; Visit to Cyprus carried out from 2 to 9 November 1992, Para 52, P. 22; Visit to Cyprus carried out from 12 to 26 May 1996, Para 40, P. 18, Para 24, P. 13.

КІПР

- Комітет закликає владу Кіпру вжити необхідних заходів для забезпечення того, щоб усі особи, затримані поліцією, могли *ефективно* скористатися, якщо вони цього бажають, доступом до адвоката із самого початку їх затримання, у тому числі під час будь-якого допиту в поліції.
- Доступ до адвоката не може залежати від попередньої подачі письмового клопотання підозрюваним. Чіткі законодавчі положення щодо прав затриманих осіб на доступ до адвоката повинні бути повторені всім поліцейським.

Visit to Cyprus carried out from 2 to 9 February 2017, Para 3, P. 25.

КІПР

- Відмова від права на правову допомогу повинна підписуватися затриманим *регулярно*, якщо він не бажає скористатися своїм правом на доступ до адвоката.
- Комітет рекомендує владі Кіпру розширити систему правничої допомоги, щоб затримані могли б зв'язатися з призначеними державою адвокатами, а адвокати – зустрітися зі своїми клієнтами, в тому числі під час допиту в поліції.
- Ця система має застосовуватися із самого початку затримання, незалежно від тяжкості ймовірно вчиненого злочину та незалежно від того, чи була відповідна особа офіційно звинувачена у вчиненні злочину.

Visit to Cyprus carried out from 2 to 9 February 2017, Para 3, P. 25, Para 38, P. 26; Visit to Cyprus carried out from 23 September to 1 October 2013, Para 18, P. 12.

ТУРЕЧЧИНА

- Влада Туреччини має вжити усіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб кожна особа, затримана органами правопорядку, мала *реальне* право на доступ до адвоката (що включає право розмовляти з адвокатом приватно та мати присутність адвоката під час допиту), починаючи з самого початку затримання.
- Мета Комітету гарантувати *ефективне* право на доступ до адвоката – з самого початку затримання поліцією – не пов'язана з питаннями належного процесу чи права на захист; вона спрямована на *запобігання жорстокому поводженню*.

Visit to Turkey carried out from 6 to 17 May 2019, Para 22, P. 15; Visit to Turkey carried out from 10 to 23 May 2017, Para 18, P. 16; Visit to Turkey carried from 9 to 21 June 2013, Para 26, Pp.15-16

БОЛГАРІЯ

- Комітет знову закликає владу активізувати свої зусилля для забезпечення того, щоб право на доступ до адвоката для всіх осіб, позбавлених волі офіцерами органів правопорядку, було *повністю реальним на практиці*, починаючи з самого початку затримання.
- Доступ до адвоката під час затримання є не лише питанням справедливого судового розгляду, але, що важливіше, *основним запобіжником проти жорстокого поводження*.
- Комітет знову закликає владу активізувати свої зусилля для забезпечення того, щоб право на доступ до адвоката для всіх осіб, затриманих органами правопорядку, було *ефективним на практиці*, починаючи із самого початку затримання.

БОЛГАРІЯ

- Комітет повторює свою рекомендацію систематично надавати інформацію про права усім особам, затриманим поліцією – спочатку в усній формі на самому початку їх фактичного позбавлення волі, а згодом у письмовій формі, як тільки їх доставляють до поліцейської установи.
- Необхідно вжити заходів для того, щоб затримані завжди отримували копію «декларації прав» (і їм було дозволено зберігати її в камері).

Visit to Bulgaria carried out from 1 to 13 October 2021, Para 25, P. 19.

РУМУНІЯ

- Будь-якій особі, затриманій поліцією, має бути надана можливість поговорити наодинці з адвокатом.
- Комітет рекомендує владі забезпечити, щоб поліцейські відкладали початок допиту до прибуття адвоката, коли затримана особа подала запит на присутність адвоката (за винятком передбачених законом випадків).

Visit to Romania carried out from 7 to 19 February 2018, Para 28, P. 23; Visit to Romania carried out from 10 to 21 May 2021, Para 30, P. 20.

ГРУЗІЯ

- Комітет повторює свою рекомендацію щодо необхідності вжиття заходів для забезпечення *реальності* права на доступ до адвоката, починаючи з початку затримання.

Visit to Georgia carried out from 10 to 21 September 2018, Para 22, P. 19.

ЧОРНОГОРІЯ

- Комітет закликає органи влади забезпечити, щоб усі особи, затримані поліцією, були проінформовані про своє право на доступ до адвоката та мали можливість реалізувати це право з самого початку їх затримання поліцією.
- Є особливо важливим, щоб адвокат зустрічався із затриманою особою наодинці на ранній стадії процесу та був присутнім під час допиту відповідної особи.

Visit to Montenegro carried out from 9 to 16 October 2017, Para 25, P. 20.

СПОЛУЧЕНЕ КОРОЛІВСТВО

- Комітет рекомендує владі вжити заходів для того, щоб затримані особи мали *реальний безперешкодний доступ* до адвоката упродовж усього періоду затримання.
- Слід вжити заходів, щоб гарантувати конфіденційність консультацій між затриманою особою та її адвокатом.

Visit to the UK carried out from 8 to 21 June 2021, Para 18, P. 15

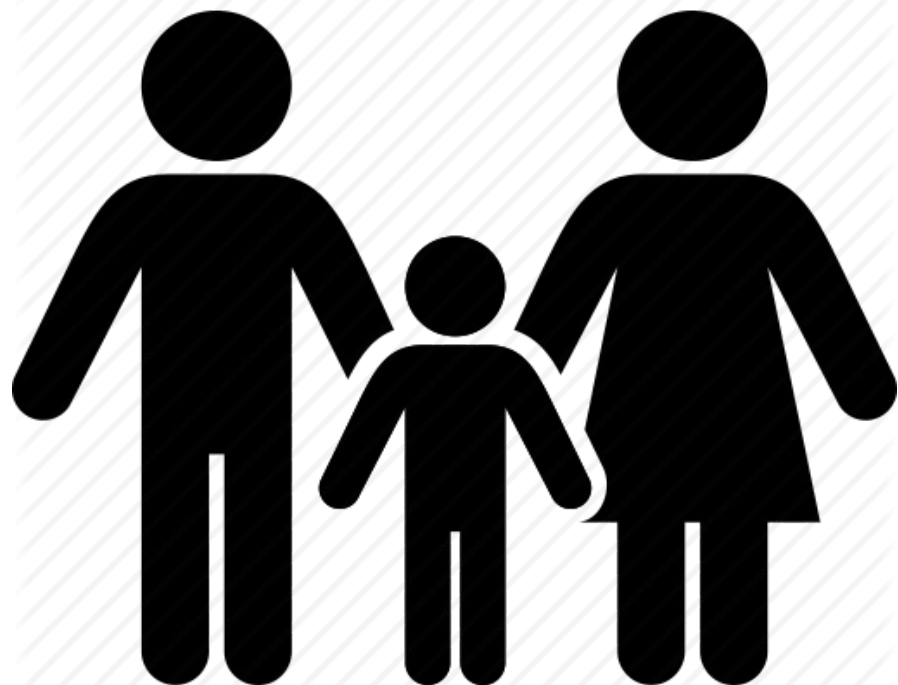
ІТАЛІЯ

- За результатами консультацій з асоціаціями адвокатів влада має вжити належних заходів для забезпечення ефективного надання адвокатами допомоги під час затримання – незалежно від того, чи їх обирає затримана особа, чи вони *призначаються ex officio*.

Visit to Italy carried out from 28 March to 8 April 2022, Para. 21, P. 16.

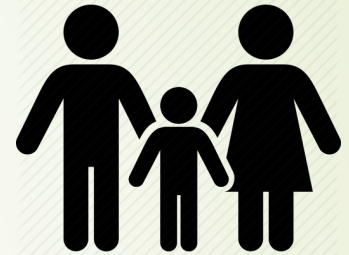

**ІНФОРМУВАННЯ
РОДИЧІВ
ЗАТРИМАНОВОГО
ЯК ЗАСІБ
ЗАПОБІГАННЯ
НЕНАЛЕЖНОМУ
ПОВОДЖЕННЮ**

ІНФОРМУВАННЯ РОДИЧІВ ЗАТРИМАНОГО

- Затримані особи мають отримувати підтвердження того, чи була можливість повідомити близького родича або іншу особу про факт їхнього затримання.
- Комітет закликає владу вжити дієвих заходів для забезпечення того, щоб особам, затриманим поліцією, систематично надавалося право інформувати близького родича чи третю сторону про свою ситуацію, починаючи з самого початку їх затримання (тобто з моменту, коли вони зобов'язані залишатися у поліції).
- Реалізація цього права завжди повинна бути письмово зафіксована із зазначенням точного часу повідомлення та особи, яку було повідомлено.

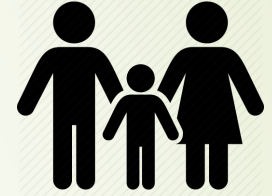
ІНФОРМУВАННЯ РОДИЧІВ ЗАТРИМАНОГО

- Комітет закликає владу забезпечити систематичне надання затриманим зворотнього зв'язку про те, чи вдалося повідомити близького родича чи іншу особу про факт їхнього затримання.
- Будь-яка можливість затримки повідомлення близького родича чи іншої близької особи про затримання має бути чітко визначена в законі та має супроводжуватися відповідними гарантіями (наприклад, будь-яка затримка має бути зафіксована письмово).

ІНФОРМУВАННЯ РОДИЧІВ ЗАТРИМАНОВОГО

- Комітет рекомендує владі вжити без подальших зволікань необхідних заходів для закріплення в законі права затриманої особи повідомляти когось про свою ситуацію із самого початку затримання.
- Комітет рекомендує надати поліції чіткі інструкції щодо того, щоб усі особи, позбавлені волі поліцією, мали право інформувати родича чи третю сторону за власним вибором про свою ситуацію із самого початку затримання.
- Право інформувати родича або третю сторону за власним вибором про свою ситуацію з самого початку затримання має бути практичним та реалізовуватися ефективно.

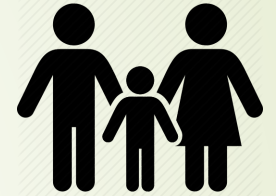
ІНФОРМУВАННЯ РОДИЧІВ ЗАТРИМАНОВО

- Комітет рекомендує владі забезпечити, щоб будь-яка особа, яка утримується під вартою (включаючи іноземців), могла повідомити (наприклад, за допомогою безкоштовного телефонного дзвінка) про факт свого затримання свою сім'ю або третю особу.
- Комітет закликає владу забезпечити виконання посадовими особами органів правопорядку у всій країні своїх юридичних зобов'язань щодо реалізації права на повідомлення про затримання.

ІНФОРМУВАННЯ РОДИЧІВ ЗАТРИМАНОВОГО

- Право затриманої особи інформувати родича або іншу третю сторону про свою ситуацію має бути чітко захищено з самого початку затримання.
- Здійснення цього права, звичайно, може бути предметом певних винятків, спрямованих на захист інтересів правосуддя, якщо це стосується розслідування.
- Однак такі винятки повинні бути чітко визначені та суворо обмежені в часі.
- Крім того, обов'язком поліцейських, відповідальних за місце затримання, має бути перевірка того, що затриманій особі було надано право повідомити свою сім'ю чи третю сторону про свою ситуацію, і вжиття відповідних заходів, щоб забезпечити практичну реалізацію цього права .

**ДОСТУП ДО
ЛІКАРЯ ЯК ЗАСІБ
ЗАПОБІГАННЯ
НЕНАЛЕЖНОМУ
ПОВОДЖЕННЮ**

ДОСТУП ДО ЛІКАРЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВОДЖЕННЮ

- Комітет закликає на практиці забезпечити затриманим особам реалізацію права на доступ до лікаря з самого початку затримання.
- Вимога затриманої особи про відвідування лікаря завжди має бути задоволена.
- «Фільтрація» таких запитів не перебуває у компетенції ані поліції, ані будь-яких інших органів влади.

ДОСТУП ДО ЛІКАРЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВОДЖЕННЮ

- Усі медичні огляди осіб, які перебувають під вартою в поліції, мають проводитися поза межами слуху та – якщо відповідний медичний працівник прямо не вимагає іншого у конкретному випадку – поза полем зору поліцейських, а медичні дані, як правило, мають бути недоступними для немедичного персоналу.

ДОСТУП ДО ЛІКАРЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВОДЖЕННЮ

- Комітет має серйозні застереження щодо встановлення та використання камер відеоспостереження в оглядових кабінетах.
- Такі заходи є вкрай нав'язливими та шкідливими для встановлення відносин між лікарем та пацієнтом.

ДОСТУП ДО ЛІКАРЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВОДЖЕННЮ

- Коли у виняткових випадках на прохання медичного персоналу необхідно провести медичний огляд за присутності персоналу місця несвободи (тієї ж статі, що й особа, яку обстежують), мають бути вжиті інші заходи для максимального збереження конфіденційності обстеження та терапевтичних відносин між лікарем і пацієнтом.
- Іншою можливістю може бути встановлення системи дзвінків, за допомогою якої лікар зможе швидко попередити персонал місця несвободи про ті виняткові випадки, коли затримана особа стає збудженою або демонструє небезпеку під час медичного огляду.

ДОСТУП ДО ЛІКАРЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВОДЖЕННЮ

- Усі особи, які потрапляють до поліцейського ІТТ, невідкладно повинні проходити ретельний огляд медичним працівником.
- Такий огляд повинен включати повне фізичне обстеження навіть за відсутності явних заяв про жорстоке поводження з боку відповідної особи.

ДОСТУП ДО ЛІКАРЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВОДЖЕННЮ

**ПРОТОКОЛИ, СКЛАДЕНІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
МЕДИЧНОГО ОГЛЯДУ, ПОВИННІ МІСТИТИ:**

- **повний звіт** про об'єктивні медичні висновки, засновані на ретельному обстеженні (I)
- **звіт про заяви**, зроблені відповідною особою, які мають відношення до медичного огляду (включаючи опис стану її здоров'я та будь-які твердження про жорстоке поводження) (II)
- **спостереження медичного працівника** у світлі пунктів (i) та (ii) із зазначенням відповідності між будь-якими твердженнями/заявами та об'єктивними медичними висновками.

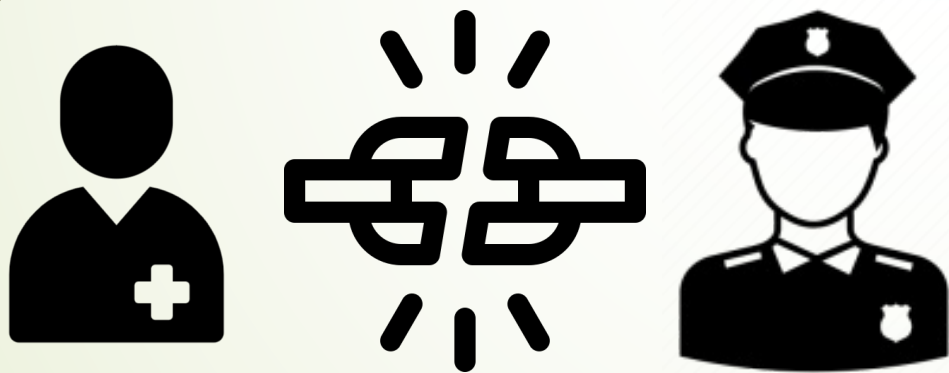
ДОСТУП ДО ЛІКАРЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВЕДЖЕННЮ

- Будь-які травматичні ушкодження, виявлені під час медичного огляду, детально фотографуються, а фотографії разом з «картами тіла» зберігаються в індивідуальній медичній картці затриманої особи.
- Результати кожного обстеження, включаючи вищезазначені заяви та висновки медичного працівника, мають бути надані затриманій особі та її адвокату.

ДОСТУП ДО ЛІКАРЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ НЕНАЛЕЖНОМУ ПОВОДЖЕННЮ

- Бажано, щоб медичний персонал, який працює у поліцейських ІТТ, був незалежним від поліції.
- Усі медичні огляди мають проводитися за відсутності співробітників поліції (прикордонної служби).

Vielen Dank für Ihre
Aufmerksamkeit

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

Дмитро Ягунов
адвокат

EBERHARD KARLS UNIVERSITÄT TÜBINGEN

► **Дмитро Ягунов**

- адвокат, д. пол. н., к. н. держ. упр.,
- доцент, MSc in Criminal Justice
- d.yagunov@gmail.com
- www.youtube.com/@PrisonIssues
- <https://yagunov.net>
- <https://yagunov.in.ua>
- **Dmytro Yagunov ©**

Дмитро Ягунов
адвокат

Dmytro Yagunov
Attorney at Law

